

Державний вищий навчальний заклад
“Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

Освітній простір України

Науковий журнал

(випуск 4)

Івано-Франківськ

2014

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

<i>Афтаназів Віра.</i> Напрями і зміст співпраці вихователя з батьками дошкільників	115
<i>Барило Світлана.</i> Слухання і сприйняття музики як засіб залучення дітей дошкільного віку до музичного мистецтва	121
<i>Клепар Марія.</i> Вплив сімейних традицій на виховання дітей та молоді	124
<i>Лемко Галина.</i> Формування вольових якостей особистості старшокласника	128
<i>Лисенко Неллі.</i> Моделювання методів навчання й виховання дітей як принцип реалізації завдань сучасної дошкільної освіти в контексті наступності	133
<i>Сабат Наталія.</i> Опіка й опікунська діяльність як предмет наукового аналізу	140

ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ

<i>Березовська Людмила.</i> Сприймання молодшими школярами змісту художніх творів на уроках літературного читання.	145
<i>Близнюк Тетяна.</i> Сучасний стан проблеми профільного навчання в Україні та за її межами	149
<i>Бойко Наталія.</i> Особливості неперервної освіти дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.....	154
<i>Зданевич Лариса.</i> Використання форсайт-ігор, swot-аналізу та інтернет-ресурсів у підготовці майбутніх вихователів до роботи з дошкільниками	158
<i>Лях Мар'яна.</i> Основні підходи до проблеми інновацій в контексті розвитку сучасної освіти	163
<i>Марчій-Дмитраш Тамира.</i> Теоретико-наукові аспекти професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови початкової школи.....	168
<i>Матвеева Наталія.</i> Творчий учитель – творчий учень	173
<i>Рего Ганна.</i> Інклюзивна освіта в угорських дошкільних навчальних закладах: з досвіду роботи.....	179
<i>Червінська Інна.</i> Формування особистості в умовах соціокультурного середовища: практико зорієнтований підхід.....	186

СЛУХАННЯ І СПРИЙНЯТТЯ МУЗИКИ ЯК ЗАСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті охарактеризовано особливості формування інтересу дітей до музики у процесі її слухання, відтак розвивається музичне сприйняття дошкільників, формуються основи їхньої музичної культури та музичного смаку.

Слухання і сприйняття музики – найважливіші види діяльності, оскільки з них починається залучення дітей до музичного мистецтва, збагачується досвід дітей, розширюється кругозір, розвиваються музичні здібності, естетичне сприйняття, інтерес до музики загалом.

Ключові слова: слухання музики, музичне сприйняття, музичне мистецтво, музичне виховання, дошкільний вік.

Від народження дитина отримує багато вражень, пов'язаних з музикою, насамперед із слуханням музичних творів. Це і голос матері, із заспокійливими або бадьорими інтонаціями, звуки дитячих іграшок, мелодії колискових пісень, утішок, тощо. Музика викликає у дитини активні дії, спонукає маля активно реагувати на неї, виділяти її серед інших навколишніх звуків, прислухатися до її звучання.

Метою статті є спроба визначити вид діяльності слухання музики як засіб залучення дошкільників до музичного мистецтва загалом.

Залучення дітей дошкільного віку до музичного мистецтва має починатися зі слухання музики.

Як стверджує відома вчена, керівник Дитячого театру народної пісні “Ладоньки” С. Садовенко: “Граючись з малюком, розважаючи його пестушками, утішками, казками, співаючи народних пісень, колисанок, у дитини активізуються почуття, формується свідомість, ритмічність, цікавість, мелодійність дитячого музичного фольклорного матеріалу викликають бажання у дітей повторити й запам'ятати його, що сприяє розвитку рідної розмовної мови, загальної та музичної пам'яті, музичних здібностей” [4, с. 15]. Саме через слухання музики дитина залучається до світу музичного мистецтва.

На першому році життя слухання і сприйняття музики як засіб розвитку дитини відіграє основну роль, саме тому необхідно привчати малюків зосереджувати увагу на джерелі звуку, шукати і знаходити його очима, руками, прислухатися до звучання дитячих іграшок-інструментів. На думку Н. Втлугіної, саме “...в перші місяці життя музичне звучання діє на дитину чисто імпульсивно, викликаючи почуття пожвавлення або спокою” [2, с. 59], і тільки через певний час, під керівництвом дорослих дитина починає сприймати виражальний зміст музичних образів.

Ученими доведено, що на другому році життя в дітей з'являється інтерес не тільки до джерела звуку, але й до самого звучання музики. Причому діти активно виражають свої емоції у процесі слухання: радість – усмішкою, сум – плачем, бадьорість – рухами ручками чи ніжками. Саме з перших років життя та активного спілкування з музикою починається залучення дітей до музичного мистецтва. Для кращого розвитку сприйняття можна використовувати такі методичні прийоми, як рухи, що підкреслюють характер твору, наприклад: пальчики “танцюють”, ручки “літають”, показ іграшок, які ілюструють персонажів по співоку, утішок, забавлянок, колисанок, а також розважальні ігри з використанням дитячих музичних

інструментів, кругової панорами, настільного театру картинок, стенд-книжки із сюжетами та образи дитячих пісень.

У молодшому дошкільному віці в дітей уже є досвід слухання музики. Вони сприймають музичний твір цілком, не виділяючи окремо музичний образ і засоби музичної виразності. Поступово дошкільники починають чути і відокремлювати чітку інтонацію, ритм, зображувальні елементи, виділяють вступ і закінчення музичної п'єси та пісні.

Перебуваючи у дошкільному закладі, де систематично проводяться музичні заняття, музика звучить на святах і розвагах, у повсякденному житті дитячого садка, в дітей формуються стійкі музичні уявлення, розвивається інтерес до музичного мистецтва. Педагоги прагнуть до того, щоб у дітей розвивався музичний слух, музична пам'ять, звуковисотні відчуття, ритмічність, щоб вони запам'ятовували окремі музичні твори, влізнавали їх у повторному виконанні.

Для повноцінного залучення дітей до музичного мистецтва та вміння слухати й сприймати музику необхідне музично-сенсорне виховання, яке передбачає розрізнення звуків за висотою, тембром, динамікою, тривалістю.

Формуючи музичне сприйняття у середньому дошкільному віці, необхідно пропонувати дітям для слухання твори різного характеру і старатися викликати у них відповідний емоційний стан. Для цього у процесі слухання музики слід застосовувати різноманітні словесні, художньо-практичні, наочні методи, різні методичні прийоми, які сприяють проявам самостійності та творчої активності. Актуальним є метод контрастних співставлень, який сприяє активності емоцій, мислення, уяви, загострює увагу дітей, робить сприйняття музики цікавим, спонукає до осмислення своїх вражень, а також метод уподібнення характеру звучання, який передбачає активізацію різних творчих дій у процесі слухання музики. Рухові, словесні, вокальні, мімічні, темброві, інструментальні, інтонаційні уподібнення характеру музики допомагають дошкільникам зрозуміти характер звучання, зміст музичної мови.

У середньому дошкільному віці дітям дають найпростіші уявлення про основні засоби музичної виразності, такі як темп (швидкий, повільний, помірний), динаміку (тихо, голосно, дуже тихо, дуже голосно, не дуже тихо, не дуже голосно), розвивають навички слухання музики (зацікавленість, слухати музичний твір від початку й до кінця звучання), виховують музичну культуру, закладають основи музичного смаку. Таким чином поступово розвивається музичне сприйняття і продовжується залучення дошкільників до різних жанрів музичного мистецтва. Педагоги повинні ставити все більш ускладнені завдання для слухання музики і чітко усвідомлювати, що нового для розвитку музичного сприйняття та повноцінного залучення дітей до музики може дати нова пісня або інструментальна п'єса.

На даному віковому етапі необхідно навчити дітей розуміти загальний характер музичних творів, їх виражальні засоби, стежити за розвитком музичного образу, зміною динаміки, темпу, виховувати навички запам'ятовування мелодії, ритму, розвивати слухові відчуття, тощо. Для цього слід використовувати короткі словесні характеристики музики поряд з музичними ілюстраціями, музичні загадки, різноманітні ігри, а також перелічені раніше методи музичного виховання та навчання.

У старшому дошкільному віці у процесі слухання музики музичний керівник і вихователь повинні привчати дітей уважно слухати музику і всі емоції виражати після слухання, розвивати інтерес до музичного мистецтва шляхом сприйняття народної, класичної і сучасної музики у виконанні солістів, ансамблів, оркестрів, привчати запам'ятовувати твори за вступом і закінченням, за мелодією, окремими

фразами і частинами, а також формувати вміння розрізняти характер локальних та інструментальних творів, засоби музичної виразності, порівнювати подібні й контрастні музичні твори, розрізняти дво- і тричастинну форму, пісенний, танцювальний і маршовий жанри.

Значення слухання музики у старшому дошкільному віці надзвичайно велике, оскільки сприйняття музичних творів у цьому віці розвиває інтерес до музики різних жанрів, розширює уявлення дітей про навколишній світ, збагачує внутрішній світ, їх почуття, емоції, сприяє формуванню моральних якостей.

На нашу думку, у повноцінному сприйнятті музики дітей дошкільного віку має значення бесіда педагога про музичний твір, адже від того, наскільки вона буде цікава, емоційна й зрозуміла, залежить запам'ятовування, розуміння та зацікавленість музичним мистецтвом в цілому. Далеко не кожний педагог може цікаво й захоплююче розповісти дошкільникам про музичну п'єсу чи пісню, іноді зводиться до назви твору та року його написання, показу портрету композитора, іграшки чи іншої наочності. Часто буває й так, що перед прослуховуванням твору дітям не називають його назву і не вказують автора, а пропонують відповісти на такі питання, наприклад: “Що ви уявляєте собі, коли слухаєте цю п'єсу?”, “Яку назву можна дати цьому твору?” тощо. Наведені приклади мають суттєві недоліки, тому що в обох випадках немає опори на емоційно-образний зміст музики та засоби її виразності, а вміння емоційно відгукуватися на музику є одним із головних завдань, які ставляться у сучасних програмах з музичного розвитку дошкільників на сучасному етапі.

Аналізуючи програму розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкільля”, напрямок роботи “Художньо-естетичний розвиток”, розділ “Музична діяльність” ми виділили основні завдання зі слухання музики:

1. “Викликати емоційний відгук на музику. Вчити дітей веселі та спокійні пісні, п'єси; розрізняти регістри (високий – низький), розрізняти звучання різних інструментів: барабан, брязкальця, дзвіночки, сопілка; розрізняти музику за висотою та ритмом (марш – біг); розрізняти окремі твори та називати їх” [1, с. 42].

2. “Виховувати у дитини позитивне емоційне переживання музики, бажання слухати й помічати зміни у її звучанні. Використовуючи музику та музичні інструменти, підводити дітей до розуміння, що музика виражає різні настрої, почуття, зображує явища природи. Ознайомлювати з творами народної та класичної музики. Вчити розрізняти на слух контрастну динаміку звучання тембр музичних інструментів та музичних іграшок” [1, с. 94].

3. “Виховувати здатність захоплюватися красою музики та її виражальними засобами. Вчити відчувати характер музики, впізнавати твори за мелодією, називати їх; визначати жанри (пісня, танець, марш), темп, динаміку... Розвивати вміння висловлювати свої думки про характер музики, засоби її виразності” [1, с. 158].

4. “Розвивати вміння самостійно називати жанри твору, визначати особливості; розрізняти різні за характером музичні твори, зіставляти їх, розповідати про відмінності між ними..., розрізняти види музики: класика, сучасна, народна” [1, с. 233–234].

Таким чином використовуючи слухання музики на музичних заняттях, святах, розвагах, а також у процесі всієї музичної роботи в дитячому садку, педагоги знайомлять дошкільників із різноманітним за змістом музичними творами, розвивають естетичні почуття, поглиблюють і розширюють коло їх уявлень,

виховують слухацьку культуру, музикальність, закладають основи музичної культури та музичного смаку, залучають до музичного мистецтва загалом.

1. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л. С., Самсон В. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 264 с.
2. Ветлугіна Н. Музичний розвиток дитини / Н. Ветлугіна. – К.: Музична Україна, 1978. – 253 с.
3. Романюк І. А. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: навч.-метод. посібник / І. А. Романюк. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 280 с.
4. Садовенко С. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору: Навч.-метод. посібник / С. Садовенко. – К.: Шк. світ, 2008. – 128 с. – (Б-ка “Шк. світу”).
5. Радынова О. П., Комиссарова Л. Н. Теория и методика музыкального воспитания детей дошкольного возраста: Учебник для студентов высших учебных заведений / О. П. Радынова, Л. Н. Комиссарова. – Дубна: Фенікс+, 2011. – 352 с.

Children's love of music and interest in it is formed, first of all, in the process of listening to it, which results in the development of preschoolers' music perception. The bases of musical taste and musical culture are formed, as well.

Listening to music and its perception is one of the principle types of activity, because it is the beginning of involving children in musical art. Listening to music enriches children's experience, widens their outlook, and develops their musical skills, aesthetic perception, and interest in music on the whole. Developed perception enriches all music conceptions of children and extends harmonic musical development.

Key words: listening, to music, perception, musical art, music education, preschool age.

УДК 37(477):173
ББК 74.900.3

Марія Клепар

ВПЛИВ СІМЕЙНИХ ТРАДИЦІЙ НА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

У статті розглянуто значення сімейних традицій у вихованні підростаючого покоління розкрито зміст і структуру виховного впливу родинного виховання, доведено значення взаємовпливу батьків і дітей у творенні й дотриманні сімейних традицій.

Ключові слова: родинна педагогіка, сімейні традиції, виховання, підростаюче покоління.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Сім'я як соціальний інститут, з яким пов'язана педагогічна діяльність нашої школи, знаходиться сьогодні на досить складному етапі свого розвитку. Останнім часом спостерігається знецінення сім'ї, її споконвічних моральних орієнтирів: Найголовніші причини розпаду сімей – бездуховність та різні соціальні проблеми, які наодинці подолати неможливо, неготовність батьків до виховання дітей та нерозуміння важливості цього процесу.

Адже саме у родинному колі дитина засвоює модель сімейного життя і, як вважають педагоги та психологи, реалізує цю модель у своєму власному житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Великий внесок у розробку засад сімейного виховання належить видатним українським ученим кінця XIX – початку XX ст. – С. Русова, І. Стешенко, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.